

NUTQ RIVOJLANTIRUVCHI MASHQLAR YORDAMIDA KOMMUNIKATIVLIK QOBILIYATINI TAKOMILLASHTIRISHNING SHAKL, VOSITA VA METODLARI

Sanoqulova Sohiba Furqatovna

*Buxoro davlat pedagogika instituti, Pedagogika nazariyasi va tarixi
mutaxassisligi II kurs magistranti*

Annotasiya. *Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativlik qobiliyatini shakllantirish va rivojlantirishda nutq rivojlantiruvchi mashqlarning ahamiyati, ularning shakl, vosita va metodlari ilmiy asosda yoritilgan. Maqolada til va nutq madaniyati pedagogik faoliyatda o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi sifatida talqin etiladi. Shuningdek, Prezident Sh.M. Mirziyoyevning yoshlarning tafakkurini, nutq madaniyatini va muloqot mahoratini rivojlantirishga oid g'oyalari asos qilib olingan. Nutqni rivojlantiruvchi mashqlar orqali talabalar muloqot madaniyati, so'z boyligi, emotsional ifoda va tinglash ko'nikmalarini shakllantiradi.*

Kalit so'zlar: *nutq rivojlantirish, kommunikativ kompetensiya, interfaol metodlar, refleksiya, hamkorlik pedagogikasi, nutq madaniyati, o'qituvchi nutqi.*

ФОРМЫ, СРЕДСТВА И МЕТОДЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ С ПОМОЩЬЮ РЕЧЕВЫХ УПРАЖНЕНИЙ

Аннотация. *В данной статье рассматривается значение речевых упражнений в процессе формирования и развития коммуникативных способностей будущих педагогов, а также анализируются их формы, средства и методы. Язык и культура речи рассматриваются как важная составляющая профессиональной компетентности преподавателя. Основное внимание уделено идеям Президента Республики Узбекистан Ш.М. Мирзиёева о развитии мышления, речевой и коммуникативной культуры молодежи. Речевые упражнения способствуют формированию у студентов культуры общения, расширению словарного запаса и развитию эмоциональной выразительности речи.*

Ключевые слова: *развитие речи, коммуникативная компетенция, интерактивные методы, рефлексия, педагогика сотрудничества, культура речи, педагогическое общение.*

FORMS, MEANS AND METHODS OF IMPROVING COMMUNICATIVE COMPETENCE THROUGH SPEECH-DEVELOPING EXERCISES

Abstract: *This article explores the importance of speech-developing exercises in forming and improving the communicative competence of future teachers. The paper analyzes the main forms, means, and methods used in developing communication skills. Language and speech culture are interpreted as integral components of a teacher's professional competence. The study is based on the ideas of the President of the Republic of Uzbekistan Sh.M. Mirziyoyev regarding the development of youth's thinking, speech culture, and communication skills. Speech-developing exercises help students build communication culture, enrich vocabulary, and develop emotional expressiveness in speech.*

Keywords: *speech development, communicative competence, interactive methods, reflection, cooperative pedagogy, speech culture, pedagogical communication.*

Kirish

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki samarali muloqotchi, faol kommunikator sifatida maydonga chiqishi zarur. Shu sababli, pedagogik ta'limda nutq rivojlantiruvchi mashqlar orqali kommunikativ kompetensiyani shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev ta'kidlaganidek: "Yoshlarimizning tafakkuri, dunyoqarashi va nutqi qanchalik boy bo'lsa, ularning kelajagi ham shunchalik porloq bo'ladi." (Sh.M. Mirziyoyev, "Yangi O'zbekiston strategiyasi", 2021.)

Kommunikativlik qobiliyatining mohiyati. Kommunikativlik qobiliyati – bu shaxsning nutq, his-tuyg'u, fikrlash va ijtimoiy tajribani uyg'unlashtirib, samarali muloqot olib borish layoqati. Bo'lajak pedagog uchun bu qobiliyat kasbiy muvaffaqiyatning asosidir. U pedagogik muloqotda nafaqat so'zlash, balki tinglash, tushunish, fikrni madaniyatli tarzda yetkazish imkonini beradi.

Nutq rivojlantiruvchi mashqlarning shakllari. Nutqni rivojlantirish uchun qo'llaniladigan mashqlar turli shakllarda bo'ladi:

Dialogik mashqlar – o'zaro muloqotda savol-javob, fikr almashish madaniyatini shakllantiradi.

Monologik mashqlar – fikrni mustaqil bayon etish, mantiqiy ifoda qilishni o'rgatadi.

Refleksiv mashqlar – o'z nutqini tahlil qilish va to'g'rilashga o'rgatadi.

Ijodiy mashqlar – hikoya, sahna ko'rinishlari, erkin nutq orqali kommunikativlikni mustahkamlaydi.

Vositalar va metodlar. Kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda quyidagi metodlar samarali:

-Interfaol metodlar ("Aqliy hujum", "Rol o'ynash", "Debat", "Klaster") – faol ishtirokni ta'minlaydi.

-Axborot texnologiyalari – audio va video mashqlar, onlayn nutq tahlili vositalari orqali talaffuzni o‘stiradi.

-Hamkorlik pedagogikasi – guruhli mashg‘ulotlarda ijtimoiy muloqot ko‘nikmalarini shakllantiradi.

-Refleksiya metodlari – talabalarda o‘z-o‘zini baholash va nutqini takomillashtirish ehtiyojini uyg‘otadi.

Pedagogik ahamiyati. Nutq rivojlantiruvchi mashqlar:

o‘qituvchi va talaba o‘rtasida ochiq muloqotni ta‘minlaydi;

fikrlash va so‘zlash madaniyatini rivojlantiradi;

milliy nutq qadriyatlarini asrashga xizmat qiladi;

shaxsiy ifoda erkinligini kuchaytiradi.

Prezident Sh.M. Mirziyoyevning so‘zlariga ko‘ra:

“Ta’limda eng muhim maqsad – mustaqil fikrlaydigan, erkin so‘zlay oladigan, o‘z nuqtai nazarini madaniyatli tarzda himoya qila oladigan yoshlarni tarbiyalashdir.”

(Sh.M. Mirziyoyev, “Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari”, 2020.)

Xulosa. Demak, nutq rivojlantiruvchi mashqlar yordamida kommunikativlik qobiliyatini takomillashtirish o‘qituvchi shaxsining kasbiy kamolotida muhim o‘rin tutadi. Bunday mashqlar nafaqat nutqni, balki tafakkurni, emotsional ifoda va ijtimoiy muloqot madaniyatini ham rivojlantiradi. Natijada, o‘qituvchi so‘z bilan tarbiyalay oladigan, muloqotda yetakchilik qila oladigan mutaxassisga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2021.
2. Mirziyoyev Sh.M. Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2020
3. Qodirova F., Sattorova D. Nutq madaniyati va kommunikativ kompetensiya. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2022.
4. G‘aniyeva M. Pedagogik muloqot va kommunikativ kompetensiya. – Toshkent: Fan, 2021.
5. Vygotskiy L.S. Myshlenie i rech’. – Moskva: Pedagogika, 1996.
6. Habermas J. The Theory of Communicative Action. – Boston: Beacon Press, 1984.